

Mr. sc. Zlatko Brkić,
asistent Pravnog fakulteta Sveučilišta u Mostaru

VLADIMIR ĐURO DEGAN /
BERISLAV PAVIŠIĆ:
Međunarodno kazneno pravo,
Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci,
(Rijeka, 2005.)

Zadovoljstvo nam je priopćiti da je nedavno iz tiska, u nakladi Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, izašla knjiga *Međunarodno kazneno pravo*, koju potpisuju prof. Vladimir Đuro Degan i prof. Berislav Pavišić. Međunarodno kazneno pravo je veoma složena pravna disciplina jer u sebi obuhvaća kako pravila međunarodnog prava, tako i pravila unutarnjeg, odnosno kaznenog, materijalnog i postupovnog, prava. Nastalo sredinom prošloga stoljeća, međunarodno kazneno pravo danas sve više dobiva na svojoj važnosti. Globalizacija dovodi do sve većega broja kaznenih djela s međunarodnim obilježjima, dok istovremeno raste svijest i odlučnost međunarodne zajednice glede kažnjavanja međunarodnih zločina. Sprečavanje i kažnjavanje ovih kaznenih djela postaje središnje pitanje međunarodnoga mira i sigurnosti, pa stoga međunarodno kazneno pravo valja promatrati kao pokušaj odgovora organizirane međunarodne zajednice na te prijetnje. Ne osporavajući golemi napredak koji je postignut posljednjih godina, kao što je, primjerice, formiranje Stalnoga međunarodnog kaznenog suda, još uvijek se u doktrini i praksi međunarodnoga kaznenog prava nalazi mnoštvo dvojba i neriješenih pitanja koji zahtijevaju detaljniju znanstvenu analizu. Autori nam na 563 stranice svojga rada pružaju upravo jednu takvu znanstvenu analizu međunarodnog kaznenog prava, analizu koja je potpuno otvorena, kritička nastrojena i pravno argumentirana.

Knjiga *Međunarodno kazneno pravo* je podijeljena na četiri glavna dijela unutar kojih se nalazi veći broj srodnih posebnih manjih cjelina. Autori započinju svoj rad *Pređgovorom*, u kojemu izlažu namjere koje su ih vodile pri njegovoj izradi, kao i kratak sadržaj rada. Uz navođenje svih onih kojima bi ova knjiga trebala poslužiti kao (ne)obvezna literatura u njihovu radu, autori su se kritički osvrnuli i na neusklađenost hrvatske pravne terminologije pri prevođenju međunarodnih akta.

Prvi, *Opći dio* (str. 1. - 89.) započinje objašnjenjima pojma i sadržaja međunarodnog kaznenog prava, otkrivajući nam široko područje koji obuhvaća ova grana pozitivnog prava. Pokušavajući definirati narav međunarodnog kaznenog prava, autori ističu da je *međunarodno kazneno pravo sjedinjeno zajedničkom svrhom suzbijanja zločina koji prelaze granice država ili onih kojima se krše neke temeljne vrijednosti čovječanstva i međunarodnog pravnog poretka*. Analizirajući izvore međunarodnog kaznenog prava, posebice je istaknuta važnost čl. 21. Rimskog statuta Stalnog međunarodnog kaznenog suda iz 1998., kojim se utvrđuje pravo koje će primjenjivati Međunarodni kazneni sud.

Autori naglašavaju da se u međunarodnom kaznenom pravu, jednako kao i unutarnjem, pisanim izvorima uvijek daje prednost u odnosu na nepisane. Posebna pozornost dana je temeljnim načelima kaznenog prava kroz usporedan prikaz odredaba o tim načelima u međunarodnim instrumentima kao i unutarnjim pravnim aktima Republike Hrvatske.

U drugome dijelu, pod nazivom *Osnove međunarodnog kaznenog prava, koje primjenjuje domaći sudac* (str. 91. – 177.), složeno pitanje odnosa međunarodnog i unutarnjeg prava u kaznenim stvarima opravdano je zauzelo prvo mjesto u redoslijedu izlaganja autora. Ne propuštajući pružanje prikaza prijepornih teorijskih stajališta glede odnosa međunarodnog i unutarnjeg prava, naglasak je ipak stavljen na praktične posljedice usvojenih teorijskih stajališta, odnosno na primjenu pravila pozitivnog međunarodnog kaznenog prava od strane domaćeg kaznenog suca. U okviru analize međunarodnih ugovora koje primjenjuje domaći kazneni sudac izvršena je njihova podjela na one za čiju je primjenu potrebno da domaći zakonodavac donose posebne propise kao što su, primjerice, oni o kažnjavanju nekih međunarodnih zločina i njihovoj nezastarivosti i na ostale međunarodne ugovore koje domaći kazneni sudac primjenjuje neposredno. Osvrćući se na pitanje imuniteta od kaznene sudbenosti određenih osoba u međunarodnom kaznenom pravu, autori argumentirano kritiziraju pojedina usvojena praktična rješenja i ujedno daju neke naznake budućega razvoja u ovoj oblasti.

Posebno poglavlje posvećeno je načelima utvrđivanja represivne vlasti države, počevši od teritorijalnog načela kao temeljnog, preko realnog ili zaštitnog načela, načela aktivnoga personaliteta ili nacionalnog načela, načela pasivnoga personaliteta, načela zastupničke sudbenosti, i na koncu posljednjeg načela univerzaliteta, čije je djelovanje ograničeno na kažnjavanje zločina prema općem međunarodnom pravu ili temeljem međunarodnih konvencija. U prikazu navedenih načela određivanja represivne vlasti države su, pored analize odredaba iz međunarodnih ugovora, komentirana i rješenja usvojena u hrvatskom kaznenom zakonodavstvu. Sasvim je drukčija situacija pri utvrđivanju represivne nadležnosti države kod kaznenih djela počinjenih na moru i zračnom prostoru gdje, primjerice, dolazi do primjene sasvim drugih načela, kao što je načelo zastave broda. Vršenje kaznene sudbenosti nad brodovima zavisi od njihova pravnog statusa, tj. da li oni uživaju imunitet, kao i od njihova položaja, tj. dijela mora u kojemu se nalaze u trenutku izvršenja kaznenog djela. Iako je usvojeno više međunarodnih konvencija o tome, stanje je još složenije glede vršenja kaznene sudbenosti za kaznena djela počinjena u zrakoplovu i u vezi sa zrakoplovom, gdje više država može postaviti zahtjev za vršenje kaznene sudbenosti. Kraj ovoga dijela posvećen je lokalizaciji kaznenog djela, odnosno mjesta izvršenja kaznenog djela u užem smislu, s pripadajućom teorijom djelatnosti, teorijom posljedica ili uspjeha i teorijom ubikviteta ili jedinstva.

Treći dio pod nazivom *Posebna pitanja međunarodnog kaznenog prava koje primjenjuje domaći sudac* (str. 179. – 373.) predstavlja središnju i najveću cjelinu u ovome radu. Početak ovoga dijela posvećen je pojmu međunarodnih zločina i ostalih međunarodnih kaznenih djela, uključujući i transnacionalna kaznena djela. Obrađujući transnacionalna organizirana kaznena djela, prije svega nedopuštenu trgovinu drogama i psihotropnim tvarima, trgovinu osobama, krijumčarenje migrantima i međunarodni terorizam, naglasak je stavljen na međunarodne konvencije koje se odnose na ova kaznena djela, a posebice na tzv. sustav iz Palerma, odnosno na Konvenciju UN protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta s pripadajućim Protokolima iz 2000. godine. Dijelevći terorizam na unutarnji, međunarodni i državni, autori naglašavaju va-

žnost koja danas pripada međunarodnom terorizmu i ističu prijedlog da se nadležnost Stalnog međunarodnog kaznenog suda proširi i na zločine međunarodnog terorizma, nadajući se da će države konačno uspjeti usuglasiti u definiciji međunarodnog terorizma. U dijelu koje se odnosi na kaznena djela protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom u hrvatskom kaznenom pravu obuhvaćena su sljedeća kaznena djela; genocid, agresivni rat, zločini protiv čovječnosti, ratni zločini i postupanja suprotna pravilima u oružanim sukobima, teroristička kaznena djela, kaznena djela u međunarodnoj pomorskoj plovidbi, međunarodna kaznena djela protiv slobode i prava čovjeka, zloporaba nuklearnih tvari, zloporaba opojnih droga, protuzakonito prebacivanje osoba preko državne granice, povreda ugleda strane države i međunarodne organizacije i dr. Međunarodna kaznenopravna suradnja danas postaje ključni element u suzbijanju kriminalitete koji se sve više internacionalizira, iako je njezin razvoj još uvijek uvjetovan dobrim dijelom izvanpravnim razlozima. Autori dijele međunarodnu kaznenopravnu suradnju u primarnu, koja se ostvaruje prije donošenja odluka u kaznenom predmetu, kao što je mala kaznenopravna pomoć, prijenos kaznenog postupka i izručenje radi suđenja, dok u sekundarnu uvrštavaju izručenje radi izvršenja kaznene sankcije, izvršenje strane kaznene presude i izvršenje nadzora nad uvjetno osuđenim ili uvjetno otpuštenim osobama. Međudržavnoj kaznenopravnoj suradnji u Europi, odnosno Europskoj uniji, autori su posvetili posebnu pozornost. Analizirajući razne oblike međunarodne kaznenopravne suradnje, autori su se fokusirali na izvore pozitivnog međunarodnog i unutarnjeg prava koji reguliraju pojedine oblike suradnje. U posljednjem poglavlju ovoga dijela predstavljena je međunarodna policijska suradnja, počevši od INTERPOL-a kao svjetske organizacije, pa sve do europskih oblika suradnje u obliku EUROPOL-a i SECI-a.

Četvrti dio *Pravo i postupak međunarodnih kaznenih sudbenih tijela* predstavlja sustavan prikaz povijesnog razvoja međunarodnih kaznenih sudbenih tijela i njihova stanja danas. Polazeći od Međunarodnog vojnog tribunala u Nürnbergu i Međunarodnog vojnog tribunala za Daleki istok u Tokiju, pa sve do Međunarodnog kaznenog tribunala za bivšu Jugoslaviju i Međunarodnog kaznenog tribunala za Ruandu, autori nam jasno ocrtavaju put kojim se kretalo međunarodno kazneno pravo, u kojemu formiranje Stalnog kaznenog suda u Haagu 2002. godine predstavlja krajnje, ali ne i konačno odredište. Uvažavajući legitimitet navedenih tribunala, autori oštro kritiziraju pojedina usvojena pravna pravila koja su se odnosila na njihov rad, kao i njihovu primjenu u praksi tribunala. Kritikama svoga rada nisu izmakla i pravosudna, ali i druga državna tijela Republike Hrvatske glede zločina koji su događali tijekom oružanog sukoba, što možemo sasvim slobodno proširiti i na većinu drugih države nastalih na području bivše Jugoslavije. Na kraju ovoga dijela detaljno je izloženo pravo i postupak Stalnog kaznenog suda u Haagu, kao najmlađeg međunarodnog kaznenog sudbenog tijela. Opravdano strahujući za budućnost ovoga suda zbog otvorenog otpora od strane najmoćnijih država svijeta, kao što su SAD, Rusija, Kina i druge, autori izražavaju svoju nadu da će on ipak biti u mogućnosti ispuniti svoju ulogu u međunarodnom kaznenom pravu.

Na kraju djela nalazi se dodatak pod nazivom *Osvrt na zbivanje na području Hrvatske od 1941. godine do danas*, kojim nam autori pokušavaju ukratko oslikati sumorno stanje u kojemu se nalazio hrvatski kazneni pravni sustav najvećim dijelom svoje povijesti. Čini nam se da je ovakav otvoreni pristup jedini mogući put za izbjegavanje ponavljanja istih grešaka koje najčešće prouzrokuju ogromne štete za čitav jedan narod.

U *Prilogu* (str. 505. - 519.) su izložena određenja međunarodnih zločina u statutima međunarodnih kaznenih sudbenih tijela, nakon čega slijedi bogata *Bibliografija* (str. 521. - 528.) sa 150 bibliografskih jedinica i popis *Međunarodnih instrumenata* (str. 529. - 554.) i, na koncu, *Stvarno kazalo* (str. 555. - 563.) koje umnogome olakšava čitatelju korištenje ove knjige.

Pred nama je knjiga koja nestrpljivo očekuje reakcije intelektualne javnosti. Autori su je pisali jasnim i preciznim jezikom, ne strepeći od činjenice da se radi o još uvijek nedovoljno istraženoj grani pozitivnog prava, čiji se nagli razvoj upravo odvija. Svoje kvalifikacije su osnažili uvjerljivom pravnom argumentacijom koja ostavlja veoma skučen prostor za njihove oponente. Iako je napisana prvenstveno za potrebe pravnih stručnjaka koji se bave međunarodnim kaznenim pravom, počevši od sudaca, tužitelja, odvjetnika itd., sigurni smo da će aktualnost ove teme biti dovoljan poticaj i široj čitateljskoj publici da zaviri u njezin sadržaj. Nadamo se da će i ovaj prikaz biti samo još jedan poticaj u tome smjeru.